

Prevod cudzojazyčnej audiovizuálnej tvorby: stále aktuálna téma (simultánne tlmočenie filmov, titulky, dabingový preklad)

Mária Smetanová, Filozofická fakulta PU, majockas@gmail.com

Kľúčové slová: prevod zahraničnej audiovizuálnej tvorby, simultánne tlmočenie filmov, titulky, dabing

Ключевые слова: перевод зарубежного аудиовизуального творчества, устный перевод фильмов, субтитры, дабинг

Bratia August a Luis Jean Lumièrovci v podniku Grand Café v Paríži v r. 1895 usporiadali prvé verejné filmové premietanie čím sa stali svetovými kinematografickými legendami. V tom istom roku bol patentovaný mechanizmus k nakrúcaniu a premietaniu záberov tzv. cinematographe. Týmito významnými historickými medzníkmi sa začína éra filmu. Film aký poznáme v súčasnosti prešiel niekoľkými vývojovými etapami. Nemý film bol nahradený zvukovým, čiernobiely farebným, dvojrozmerný trojrozmerným, film na VHS kazete je dnes už skôr raritou ako realitou, kazetu zamenilo CD a DVD médium atď. Nové technológie postupne umožnili realizovať progres aj v oblasti dostupnosti k divákovi. Práve to, aby filmy zahraničnej koprodukcie boli sprístupnené širokej verejnosti aj za hranicami dopomohlo k vzniku simultánneho tlmočenia filmov, titulkov či dabingu.

Film je symbiózou rôznych druhov umenia. Spája elementy literatúry (literárny námet, text scenára), hudby (podfarbenie filmu hudbou), výtvarného umenia (zákulisie), divadla (monologickosť, dialogickosť), dizajn (kostýmy) a pod. Môžeme ho nazvať umeleckým hybridom. Dá sa pokladať za fenomén, za umelecké dielo. Pri filme ide o synergiu obrazu, zvuku, textu, teda špecifikom filmu je jeho synchronnosť. Práve to, že film je hybridom rôznych druhov umení, má umeleckú hodnotu a je preň typická synchronnosť determinuje aj jeho prevod. Vďaka televízii, videu, kinám, filmovým festivalom, prezentáciám vo filmových kluboch sa filmová tvorba stala súčasťou každodenného života. Je určená pre komerčné ciele či umelecké vyjadrenie autora s cieľom osloviť a pritiahnúť pozornosť filmových divákov. Pri riešení otázky dostupnosti sa k slovu dostáva potreba mediácie prostredníctvom profesionálnych tlmočníkov/prekladateľov. Každý rok sa tak vďaka prekladateľským a tlmočnickým výkonom filmovým fanúšikom sprístupňujú tisíce zahraničných filmov. Prevod cudzojazyčnej audiovizuálnej tvorby pomáha šíriť mnohojazyčnosť prostredníctvom médií, ktoré sa tak stávajú zdrojom neformálneho jazykového a kultúrneho vzdelávania. Takýmto spôsobom dochádza k vytváraniu priestoru, v ktorom sa rýchlejšie, ľahšie, komfortnejšie realizuje transfer a integrácia prevzatej filmovej tvorby. Film je masový komunikačný prostriedok a úlohou mediátora je, aby sa v jeho prevode zachovala tá hodnota, ktorú nesie originál, teda naďalej ostal hodnotným umeleckým dielom určeným pre masového percipienta. Ako pri preklade umeleckej literatúry je neodmysliteľnou súčasťou príprava prekladateľa, tak aj pri preklade/tlmočení prevzatej filmovej tvorby by mediátor nemal zabudnúť na to, že cesta ku koncipovaniu kvalitného translátu vedie tiež aj cez sekundárne kontextové informácie (získovanie informácií o filme, režisérovi, scenáristovi, jeho štýle písania, idiolekte, type filmu, prehľade deja, opise prostredia, postavách, ich charakteristike, vzťahoch medzi postavami a iných súvislostí). Na margo tejto problematiky je potrebné zdôrazniť, že v našom príspevku budeme uvažovať v intenciách analýzy prevodu takých prevzatých autorských filmov, ktoré prinášajú výsostne estetický pôžitok a nie nad filmami, ktoré majú informatívny, vecný charakter.

Tento príspevok je reflexiou komplexného stavu spracovania problematiky prevodu cudzojazyčnej audiovizuálnej tvorby na poli domácom, ale i zahraničnom, a to v aktuálnom období. Zameriame sa na charakteristiku jednotlivých druhov prevodu, uvedieme ich špecifiká, zhody a rozdiely medzi nimi, ich výhody a nevýhody. Cieľom nášho príspevku je na základe dostupných zdrojov detailnejšie zmapovanie danej témy a sumarizovanie poznatkov, čo pomôže vojsť do tajov umenia prevodu prevzatej filmovej tvorby tým, ktorým je táto oblasť nie celkom známa.

Expanzia prevzatej filmovej tvorby spôsobila, že téma ich prevodu je čím ďalej tým aktuálnejšia. Tejto problematike sú venované mnohé štúdie¹ či kvalifikačné práce² a v neposlednom rade aj konferencie³.

Nasledujúce riadky budú venované jednotlivým druhom prevodu cudzojazyčnej audiovizuálnej tvorby.

1. **Simultánne tlmočenie filmov** (ďalej ST filmov)

So ST filmu sa stretávame pri prezentácii filmu, ktorý je v odlišnom jazykovom kóde. Ide o prevod v jazyku, ktorý bude zrozumiteľný filmovému divákovi. Teda cieľom ST filmu je ústnou formou sprístupniť prevzatú filmovú tvorbu.

Špecifiká ST filmov:

- jeden film, ktorý trvá cca hodinu a pol tlmočí iba jeden tlmočník (na komparáciu: normatívna dĺžka výkonu ST je cca 15 min a potom nasleduje pauza, striedanie tlmočníkov);
- spomalenie herca nie je možné (pri kabínkovom ST má tlmočník na technickom aparáte v kabínke k dispozícii tlačidlo, ktorým sa dá upozorniť rečník, aby spomalil tempo svojej reči);
- tlmočenie niekoľkých rôznych filmových postáv počas jedného tlmočnickeho výkonu;
- repliky viacerých hercov sa môžu navzájom prelínať, čo môže skomplikovať výkon tlmočníka;
- výskyt zákulisných šumov, rušivých momentov, komunikácia podfarbená hudbou a rôznymi sprievodnými efektmi môže mnohokrát spôsobiť nezrozumiteľnosť výpovedí hercov;
- o kvalite prevodu rozhoduje aj čas, ktorý má tlmočník na pozeranie videozáznamu a prečítanie si dialógovej listiny s cieľom komplexnej a dôslednej analýzy konkrétneho materiálu (pozor, ak by dialógová listina nekorešpondovala s verziou nahraného filmu, ktorý si tlmočník vypočuje, vtedy je potrebné sústrediť sa najmä na správny prevod napr. proprií, reálií, inotajov, implicitných výpovedí, konotácií, alúzií, ustálených slovných spojení ap., aby nedošlo k zásadným posunom);
- vo filme môžu byť zakomponované aj sekundárne texty, t. j. sprievodné, doplnujúce ako napr. nápisy, komentáre ai., ktoré je potrebné preložiť (dá sa to komparovať s tlmočením z listu);
- roztrojenosť pozornosti tlmočníka (posluch výpovedí; rozprávanie, t. zn. finálna reprodukcia a čítanie sekundárnych textov);
- doménou realizácie ST filmov sú prezentácie filmov na filmových kluboch či filmových festivaloch s medzinárodnou účasťou;
- kvalita tlmočnickeho výkonu determinuje aj úspech/neúspech filmu, pochopenie zamýšľanej autorskej výpovede;
- tlmočník figuruje ako sprostredkovateľ a v žiadnom prípade nie ako herec, aj keď za neho rozpráva, teda smerodajný nie je jeho teatrálny výkon, ale tlmočnický.

2. Preklad filmovej tvorby – titulky vs. dabingový preklad

Titulky a dabing sú najpoužívanejšie podoby zahraničného audiovizuálneho prekladu. Objavenie titulkov sa spája so vznikom zvukového filmu, teda r. 1927 a príchod dabingu sa datuje v 30. rokoch minulého storočia. S pojmami titulky a dabing sa stretávame pri sprostredkovaní filmu, ktorý je v odlišnom jazykovom kóde. Dabingový preklad a titulky sprístupňujú písomnou formou prevzatú filmovú tvorbu.

Titulky⁴ predstavujú preklad vypočutého, resp. napísaného. Ide o text, ktorý je paralelne zobrazený počas pôvodného znenia filmu v spodnej časti obrazovky či monitoru televízie, počítača, resp. premietacieho plátna v kine. Titulky znamenajú prepis reči, ale obsahujú aj doplňujúce textové informácie o práve sledovanej scéne z filmu a taktiež titulkami nahradzujeme text piesní či nápisov, ktoré sa objavujú vo filme.

Titulkovanie sa líši od prekladu určenému na dabing. Kritériá na tvorbu titulkov detailne definuje napr. J. D. Cintaz. Najdôležitejším aspektom je maximálna stručnosť, ekonomnosť titulkov. Dĺžka titulu závisí od dĺžky repliky. Ideálne je, ak titulok má jeden riadok, maximálne dva riadky, pričom ak sú dva riadky, tak druhý môže byť v porovnaní s prvým dlhší. Titulok má mať najviac 40 znakov. Minimálna dĺžka trvania jedného titulu je 1,5 s. Na jeden riadok pripadajú maximálne 3 – 4 s, ak sú dva riadky, tak 4 – 6 s. Pre prekladateľa sú smerodajné tri titulky, a to predchádzajúci, aktuálny a nasledujúci. Titulky majú byť prehľadné, logicky delené, kohézne. Na zabezpečenie redukcie sa používajú zaužívané skratky, skratkové slová. Dlhé číslovky je potrebné rozpísať vzhľadom na to, že je rozdiel medzi mentálnym a reálnym čítaním. Jednotlivé repliky sa oddeľujú pomlčkou. Zmena záberu znamená aj zmenu titulu. Do úvahy treba brať to, že titulok reprezentuje samostatnú sémantickú myšlienku, ak myšlienka pokračuje v ďalšom zábere, je potrebné na konci jedného titulu a začiatku druhého titulu graficky uviesť tri bodky. Pozor si treba dať na „prešľapy“, teda prekladateľské lapsusy, napríklad vo forme nesprávnych prepisov proprií, gramatických chýb, chýbajúceho textu. Dôležitá je eliminácia redundancie. Stručnosť titulkov sa dá zabezpečiť komprimovanými konštrukciami napr. ak je to možné, tak použiť transgresíva, participiá a nie vedľajšiu vetu, syntetické formy uprednostniť pred analytickými, krátke formy pred dlhými ai., využiť kratšie synonymá, vypustiť to, čo je zrejmé zo scény, vynechať často opakované výrazy, ako napríklad onomatopoeje, konjunkcie, partikuly, prepozície, pomocné slová, tiež nepodstatné informácie, ktoré odpútavajú od deja, oslovenia a pozdravy, osobné pronomína, ktoré sú už z kontextu známe, taktiež floskuly, rečové vaty, tautologické výrazy ap. Čo sa týka tvorby, dosadzovania, editácie titulkov, tak to spravidla robí prekladateľ sám, a to za pomoci titulkovacích programov. Medzi často využívané titulkovače patrí Subtitles Modifier 2.91; Subtitles Wizard 0,91; Subtitles Tool CZ atď.

Titulky vs. dabing. Výhody a nevýhody

Kvalitne urobené titulky môžu slúžiť ako komplementárna pomôcka pri výučbe cudzích jazykov. Je známe, že ak by diváci preferovali sledovanie filmov v originálnom znení s titulkami pred filmami s dabingom, zlepšilo by to ich jazykovú kompetenciu. Za pomoci titulkov môžu aj nepočujúci sledovať film. Titulky sú vhodné pri zníženej kvalite filmového obrazu. Ďalšou výhodou je finančný a časový faktor (výrobné náklady sú relatívne nižšie pri tvorbe filmu s titulkami ako pri dabovanom filme a otitulkovanie filmu trvá kratšie ako tvorba filmu s dabingom). Pri titulkoch sa zachováva pôvodná zvuková stopa (herci hovoria jazykom originálu), zatiaľ čo pri dabovanej verzii sú hlasy nahradzované (dableri hovoria jazykom diváka).

Titulky spôsobujú rozdvojenie pozornosti (pozornosť sa sústreďuje na čítanie titulkov a tiež na vnímanie práve aktuálnej scény), a to u diváka môže zapríčiniť oslabenie splynutia

s dejom, vnímania podtextu a pod., keďže pri rýchlom tempe deja môže dôjsť k nestíhaniu čítania titulkov a divákovi unikne zmysel. Stručnosť, ktorá je typická pre titulky môže spôsobiť ochudobnenie diváka o emocionálny zážitok (strata, resp. limitovanie konotácií na úkor ekonómnosti). Technický faktor môže zapríčiniť, že sú titulky nekvalitné (absencia niektorých replík, príp. sú nečitateľné al. nekorešponujú s práve prebiehajúcou scénou ai.).

O tom, či bude film s titulkami, resp. s dabingom rozhoduje najmä časový a finančný faktor, tiež tradícia v tej-ktorej krajine. Dabing je náročnejší (pri jeho tvorbe sa filmové dialógy musia nielen prekladať, ale aj načítať v dabovacom štúdiu). Dabing je pomerne drahší (uprednostnenie titulkovania pred dabingom je determinované hlavne tým, či bude finančne návratný) a využíva sa v prípade vzniku inej jazykovej verzie filmu. Vážnu úlohu zohráva aj status filmu v pôvodnej kultúre, resp. náročnosť divákov v cieľovej kultúre a v neposlednom rade konkurenčný boj medzi distribučnými firmami. Z dôvodu autorských práv dochádza často ku skutočnosti, že existuje viacero verzií dabingu v jednom a tom istom jazyku pre ten istý zahraničný film. V tomto kontexte je potrebné spomenúť aj druhy dabingu a spôsoby dabingu. Poznáme synchronný dabing (bežne zaužívaný v našom prostredí) či rýchlodabing, ktorý je často využívaný v Poľsku (jeden človek oddabuje celý film pri zachovaní pôvodnej zvukovej stopy). Z hľadiska spôsobov dabingu môžeme uviesť slučkový dabing. Slučkovanie predstavuje zostrihanie filmu na jednotlivé slučky. Herci načítavajú celú slučku až dovedy, pokiaľ dabingový režisér nie je spokojný. Typickým je prítomnosť hercov, ktorí sú nasadení do tej-ktorej slučky. Výhodou je, že nie je limitovaný účasťou všetkých dabléro, ktorí účinkujú v jednotlivých scénach. Výroba dabovaného filmu pozostáva z niekoľkých fáz. Prekladateľovi sa do rúk dostáva tzv. dialógový scenár/dialógová listina, t. zn. písomný záznam monológov a dialógov, teda text, ktorý je určený na preklad. Po tom ako prekladateľ splní svoju úlohu, spravidla nasleduje casting dabléro, natáčanie (načítanie) dialógov, strih dialógov atď., ale to je pre našu tému sekundárne a irelevantné, keďže nás primárne zaujíma fáza prípravy (tvorby) dialógov. Pri preklade dialógovej listiny ju musí prekladateľ správne interpretovať, brať do úvahy kadenciu filmu, rytmus dialógov, dramatickosť situácií na scéne, atmosféru, náladu deja, prostredie filmu, autorov zámer, špecifiká filmu atď. „Nové dielo“, ktorého tvorcom je prekladateľ musí verne zodpovedať vo všetkých aspektoch pôvodnému (štylistický, kultúrny atď.). Je potrebné brať do úvahy aj to, že úprava textu je viazaná optickou podobnosťou pôvodnej interpretácie dialógov. Preložené dialógy sa musia poskladať (prispôbiť) tak, aby sa dali vložiť do úst herca z originálu, teda musia zapadnúť do stanovenej formy určenej pôvodným hercom. Z toho vyplýva, že musia splniť podmienku synchronnosti. Ďalšími požiadavkami kladenými na prekladateľa, ktoré vyplývajú z tohto druhu prevodu sú: vyhýbať sa siahodlým súvetiam, nezrozumiteľným frázam, ťažko vysloviteľným výrazom, t. j. všetkým rušivým momentom, ktoré by skomplikovali výkon dabléra a snažiť sa o plynulosť, prehľadnosť dialógov. Z toho je evidentné, že preklad musí byť maximálne prispôbený „filmovému plácu“, ako keby divadelnému javisku.

Zhody medzi ST filmov, titulkami a dabingovým prekladom

Ako pri ST filmov, tak aj pri titulkoch a dabingovom preklade ide o prevod v jazyku, ktorý bude zrozumiteľný filmovému divákovi, teda ich cieľom je sprístupnenie prevzatej filmovej tvorby. Spájajú sa tu dve zložky – verbálna a nonverbálna (auditívny a vizuálny kód). Aj tu platí, že pri nesprávnej interpretácii originálu, nezachovaní napr. koloritu, zámeru tvorcov, konotácií atď. dochádza k tomu, že film či už s dabingom alebo titulkami nespĺňa svoj účel. Dôsledkom nekompetentnosti mediátora môže byť celkový neúspech filmu, nepochopenie zamýšľanej autorskej výpovede. Spoločným znakom je tiež aj to, že tlmočnícky/prekladateľský výkon je spravidla sólová práca. Ďalším afinitným prvkom je aspekt synchronnosti (paralelnosť tlmočenia dosadených titulkov a dabovaných replík s filmom v pôvodnom znení). Spája ich tiež, že mediátor má k dispozícii dialógovú listinu.

Spojivkom medzi ST filmov, titulkami a dabingovým prekladom je i to, že tlmočník/prekladateľ prichádza do kontaktu s dielom (výhodiskovým materiálom), ktorý má dialogický (miestami aj monologický) charakter, a tak treba brať do úvahy celkový rytmus filmu, taktiež môže obsahovať štylisticky podfarbené výrazy, gramatické, sémantické a iné chyby (zámerná, resp. nezámerná neznalosť spisovného jazyka), reálie, implicitné výpovede ap., pri prevode ktorých môže mediátor pochybiť. Pri tejto konštatácii vychádzame z názoru, ktorý je všeobecne prezentovaný medzi prekladateľmi filmovej distribúcie, a to, že prevod cudzojazyčných audiovizuálnych diel sa dá komparovať s prekladom umeleckej literatúry, teda ide o osobitú formu sprostredkovania umeleckého diela. Ak analyzujeme prevod prevzatej filmovej tvorby, teda kontakt a prácu s cudzojazyčnosťou, nemôžeme sa vyhnúť aspektu invázie, infiltrovania, importu, transferu elementov cudzieho do vlastného (témy, kultúra, jazyk, hodnoty ai.). Máme na mysli zachovanie, resp. nahradenie cudzieho prvku z prototextu v metatexte (binárna opozícia: exotizácia – naturalizácia). Aj s týmto problémom sa musí mediátor popasovať.

Rozdiely medzi ST filmov, titulkami a dabingovým prekladom

Pri ST filmov musíme brať do úvahy okrem lingvistického aspektu aj aspekt extralingvistický (napr. šumy vo filme, nezrozumiteľnosť replík ap.), ktorý môže determinovať kvalitu prevodu. Čas, ktorý je pánom tlmočníka tiež vplyva na prevod (nedostatok času na preštudovanie si dialógovej listiny + časový faktor priamo pri tlmočnickom výkone). Taktiež sa dôraz kladie na psychofyziologické predispozície tlmočníka (pamäť, rozdelenie pozornosti pri súbežnosti niekoľkých aktivít naraz ai.). Pri titulkoch sa musí brať do úvahy ich maximálna stručnosť, často je to napr. na úkor straty, resp. limitovania konotácií. Dôsledkom toho môže byť, že film nemusí byť divákovi úplne precítený. Prekladateľ pri tvorbe titulkov musí byť aj technicky zdatný (nie iba jazykovo či kulturologicky, ale aj technicky kompetentný), keďže pri ich dosadzovaní musí ovládať aj prácu s titulkovacími programami. Pri preklade určenom pre dabing sa dôraz kladie hlavne na to, že sa má prispôbiť filmovému „pľacu“, teda do úvahy sa musí brať napr. rytmus dialógov, kadencia filmu, dramatickosť situácií na scéne, atmosféra, prostredie atď. a taktiež aj to, že pri tvorbe dialógov je potrebné vyhnúť sa rôznym rušivým momentom, ktoré by skomplikovali výkon dabléra, teda snažiť sa o plynulosť a prehľadnosť dialógov.

Náš príspevok je reflexiou komplexného stavu spracovania problematiky prevodu cudzojazyčnej audiovizuálnej tvorby na poli domácom, ale i zahraničnom. Zamerali sme sa na charakteristiku jednotlivých druhov prevodu, uviedli sme ich špecifiká, zhody a rozdiely medzi nimi, taktiež ich výhody a nevýhody. Cieľom nášho príspevku bolo detailnejšie zmapovanie danej témy a sumarizácia poznatkov pre tých, ktorí chcú vojsť do tajov prevodu prevzatej filmovej tvorby.

Záverom by sme chceli úprimne poďakovať Markovi Škopovi, slovenskému režisérovi a producentovi, za cenné odborné rady a usmernenia.

Poznámky

¹ Táto téma stojí v centre pozornosti rôznych štúdií napr. Aktuálne teoretické reflexie o preklade a prekladaní na Slovensku (E. Gromová, 2007), Preklad „filmových textov“ v kontexte doby. Interdisciplinárne (?) úvahy o jednom pomedzí umeleckého prekladu (M. Kusá, 2003), Dabingová úprava dialógu (V. Čejchan, 1999), Dabingový preklad (V. Čejchan, 1996), Film interpreting: challenges and constraints of a semiotic practice (M. Russo, 1994), Tlumočení a překlad v oboru filmu aneb Tlumočnická filmstory (K. Pošová, 1991), Simultaneous translation of film (P. Snelling, 1990), K problematike práce s prekladovým

textom v televízii (I. Stadtrucker, 1981), Dabing ako spôsob prenosu jazykovej komunikácie (K. Bednárová-Kenížová, 1979), Dabing, áno i ne (O. Kautský, 1970).

Je potrebné spomenúť enormný prínos J. Lamberta, ktorý v 80. – 90. rokoch 20. stor. upozorňoval na dôležitosť detailného empirického výskumu prekladov určených pre masmédiá, teda pre oblasť, do ktorej sú hlavne v poslednom období importované texty sprostredkované práve cez preklad. Médiá zohrávajú veľkú úlohu pri masovej komunikácii a preklad sprostredkovaných textov ako medzinárodný diskurz by tak mal byť v centre translatologického výskumu. Konkrétne sa tento belgický translatológ sústredil na sféru dabingu a titulkovania pre film a televíziu.

² Prevodu prevzatej filmovej tvorby venovali svoju pozornosť aj študenti v svojich kvalifikačných prácach. Ponúkame prehľad prác, ktoré sú k dispozícii v knižničných fondoch. Za zmienku stoja záverečné práce napr. Interpersonální dynamika v dabingu televízneho seriálu: dominance verbální a neverbální jednání postav (J. Charvátová, 2009, UK v Prahe), Dabingový preklad a úprava dialógov v procese prípravy slovenského znenia televízneho programu (I. Medvid'ová, 2004, UK v Bratislave), Překlad a úprava cizojazyčných filmů so zaměřením na titulkování (M. Čekalová, 1998, UK v Prahe), Simultánní tlumočení filmů (K. Židková, 1997, UK v Prahe), Problematika titulkování filmů (H. Špimrová, 1994, UK v Prahe).

³ V rokovej sieni zastupiteľstva Európskej komisie v Českej republike sa 28. apríla 2010 konala medzinárodná konferencia, účastníci ktorej sa venovali takým témam ako napr. distribúcia prevzatých programov – dabing a titulkovanie, techniky prekladu audiovizuálnych diel, prekladatelia audiovizuálnych diel – príprava, pracovné podmienky, postavenie v prekladateľskej obci ap. V rámci diskusie vystúpili významní odborníci z filmovej a mediálnej oblasti, prekladatelia audiovizuálnej tvorby, spomenieme napr. O. Ruppeldtovú, M. Ulmana, A. Kareninovou ai.

⁴ V danom kontexte je potrebné zdôrazniť „pojmovú nejednotnosť“ tých, ktorí sa venujú problematike titulkov. Vo filmárskej obci sa rozlišujú: titulky (úvodné a záverečné titulky, ktoré obsahujú komplexný zoznam tých, ktorí sa podieľali na tvorbe filmu), podtitulky (preklad vypočutého, resp. napísaného, ktorý je zobrazený v spodnej časti filmového plátna, obrazovky či monitoru televízie, počítača), medzitulky (textová informácia medzi dvomi scénami, napr. kapitola 1), tiež existujú aj nadtitulky tzv. operné titulky (premietajú sa nad javiskom počas operného predstavenia, t. j. ide o preklad spievaného textu), zatiaľ čo mimo filmárskej obce sa stretávame najmä s aplikáciou jednej lexémy (komplexnejšej) – titulky a v našom príspevku budeme operovať iba s týmto pojmom.

Literatúra

- BARTOLL, E.: Subtitling multilingual films. In: http://www.euroconferences.info/proceedings/2006_Proceedings/2006_proceedings.html [02. 06. 2011].
- BEDNÁROVÁ-KENÍŽOVÁ, K. (1979). Dabing ako spôsob prenosu jazykovej komunikácie. Zborník filmových teoretických statí, č. 2, s. 30 – 36.
- CINTOS, J. D. (2001). La traducción audiovisual: El subtítulado. Salamanca: Ediciones Almar, s. 112 – 120.
- ČEJCHAN, V. (1996). Dabingový preklad. In: ToP, roč. VII, č. 30, s. 12.
- ČEJCHAN, V. (1996). Dabingová úprava dialógov. In: ToP, roč. VII, č. 31, s. 13.
- ČEKALOVÁ, M. (1998). Překlad a úprava cizojazyčných filmů so zaměřením na titulkování. [Diplomová práca]. Praha: FF UK v Prahe, 89 s.
- DRATVA, F. (2009). Teorie titulkování. In: ToP, č. 93, s. 9 – 20.

- GROMOVÁ, E. (2007). Aktuálne teoretické reflexie o preklade a prekladaní na Slovensku. In: Antologie teorie odborného prekladu. Ostrava: FF UO v Ostrave, s. 21 – 33. ISBN 978-80-7368-801-1.
- CHARVÁTOVÁ J. (2009). Interpersonálná dynamika v dabingu televízneho seriálu. [Diplomová práca]. Praha: FF UK v Prahe, 70 s.
- KAUTSKÝ, O. (1970). Dabing, áno i ne. Praha: Oddelenie českého filmového ústavu, 85 s.
- KUSÁ, M. (2003). Preklad „filmových textov“ v kontexte doby. Interdisciplinárne (?) úvahy o jednom pomedzí umeleckého prekladu. In: Text a kontext, Ostrava: FF OU v Ostrave, s. 39 – 44.
- MEDVIĎOVÁ, I. (2004). Dabingový preklad a úprava dialógov v procese prípravy slovenského znenia televízneho programu. [Diplomová práca]. Bratislava: FF UK v Bratislave, 77 s.
- POŠOVÁ, K. (1991). Tlumočení a preklad v oboru filmu aneb Tlumočnicka filmstory. In: ToP, roč. VI, s. 14 – 15.
- RUSSO, M. (1994). Film interpreting: challenges and constraints of a semiotic practice. Prednáška na medzinárodnej konferencii o konferenčnom tlmočení kon. 25. – 27. 08. 1994, Fínsko, Turku.
- SNELLING, P. (1990). Simultaneous translation of film. In: Interpreters Newsletter, n. 3, Tierste, s. 14 – 17.
- STANDTRUCKER, I. (1981). K problematike práce s prekladovým textom v televízii. Bratislava: Interná tlač Ústredia slovenských prekladateľov.
- ŠKOP, M. [Konzultácia prostredníctvom e-mailovej korešpondencie, máj 2011]
- Špimrová, H. (1994). Problematika titulkování filmů. [Diplomová práca]. Praha: FF UK v Prahe.
- VLASÁKOVÁ, K. (2003). Specifika filmového prekladu I. In: ToP, roč. XIV, č. 69, s. 12.
- VLASÁKOVÁ, K. (2004). Specifika filmového prekladu II. In: ToP, roč. XV, č. 70, s. 6 – 7.
- VLASÁKOVÁ, K. (2004). Specifika filmového prekladu III. In: ToP, roč. XV, č. 74, s. 8.
- ŽIDKOVÁ, K. (1997). Simultánní tlumočení filmů. [Diplomová práca]. Praha: FF UK v Prahe, 100 s.

Абстракт

В статье внимание сосредоточивается на отдельные виды перевода зарубежного аудиовизуального творчества – устный перевод фильмов, субтитры, дабинг. Нами приводится их характеристика, специфика, преимущества, недостатки. Целью статьи является более детальная разработка этой проблематики, что позволяет войти в тайны искусства перевода зарубежного кинематографического творчества.